

Messentrekkerij op de Bussumse kermis

door Frans de Gooijer

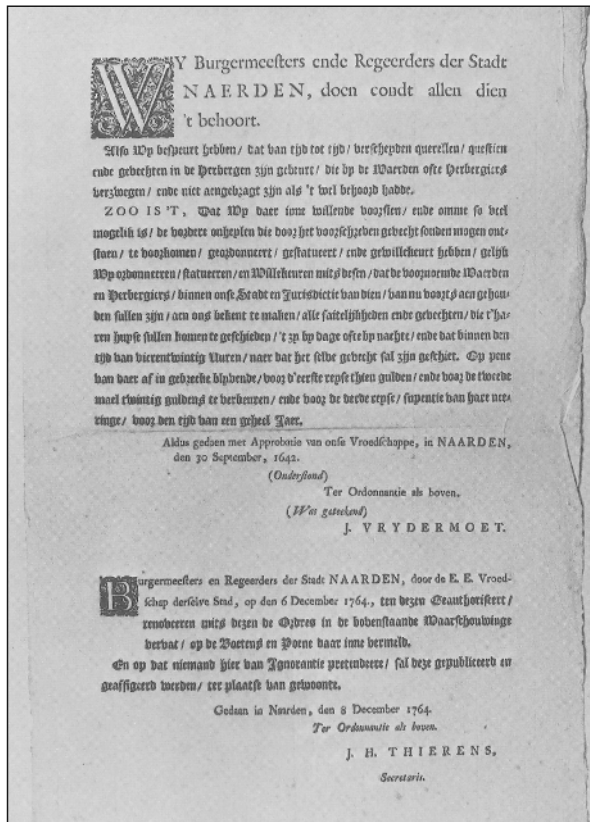
In de 18e eeuw was Bussum een gehucht waar buitenshuis weinig te beleven viel. Er waren enige herbergen waar gezelligheid van mannen onder elkaar vooral uit het drinken van sterke drank bestond. Soms werden er ook dansavonden voor vrijgezellen gegeven, die bekend stonden als 'jongspel'. Bij het jongspel werd de muziek verzorgd door vier vrouwen. Zij zaten op een verhoging en trommelden en klepperden met een lange sleutel. De avond werd betaald door een groep jongens. Gezamenlijk laptten zij geld bijeen en kochten daarvoor een vat bier. Danslustige meisjes stelden zich voor de deur van de herberg in twee rijen op. Iedere jongen koos een meisje en danste ermee zolang zij hem beviel. Wanneer hij genoeg van haar kreeg, bracht hij haar weer naar buiten en koos een ander. Was het vat bier leeg, dan bleven alleen de grootste liefhebbers over, zij betaalden hun vertering verder uit eigen zak.[1]

Het jaarlijkse hoogtepunt binnen het dorp was de Bussumse kermis van begin juni. Op maandag 4 juni 1770 was het weer zo ver. Er werd gedanst en stevig gedronken. Ook van elders kwamen kermisgangers. Uit Naarden kwam de wat oudere soldaat Thomas Delva met zijn kinderen. In de herberg van Marretje, de weduwe van Jan van Soest, besloot hij een biertje te gaan drinken. Daar waren echter ook zes Huizer boeren, die de gezelligheid buiten hun eigen dorp zochten. In het calvinistische Huizen was kermis taboe. Dergelijk zondig vermaak was de Here niet welgevallig. Het waren dus niet altijd de besten die hun heil en vaak ruzie elders zochten.

Ruziemaken was vroeger een soort sport. Vooral het 'bekkesnijden' was populair. Bij een dergelijke uitgelokte vechtpartij was het 'de kunst' om je tegenstander met een mes een haal over zijn wang te geven. Het slachtoffer liep daarna zijn leven lang met een litteken rond.[2]

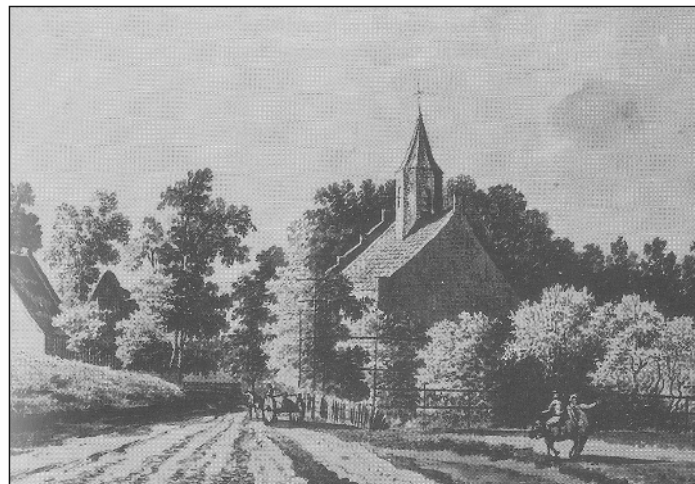
“De Rozenboom”, vroeger de “Oragneboom” in 1859 geschilderd door J. van Ravenswaay

Mededeling op de Bussumse publicatiebord van een gedrukte "Resolutie op het vechten"

Mogelijk waren de Huizers ook daarop uit. Ze begonnen Delva lastig te vallen. Eerst wilden ze hem dwingen mee te dansen. De soldaat weigerde dat, waarop een van de Huizers zijn kan bier afpakte en leegdrank. Delva zei spottend: "Drink maar op mijn rekening". Waarop de andere Huizers tegen hun kompaan zeiden: "Rekening of geen rekening, neem maar weg". De herbergierster Marretje, bang voor een vechtpartij, probeerde de zaak te sussen en vroeg Delva stil te zijn, omdat hij

tegen de overmacht niet op kon. Daarop gaf een van de Huizers Delva onverwachts van achteren een klap op zijn hoofd. Deze vechtersbaas had een rode vlek op zijn gezicht, mogelijk een overblijfsel van een vroegere vechtpartij. De soldaat was ongewapend, maar plotseling trokken de boeren en hij hun messen en al vechtende verlieten zij de herberg. Het slachtoffer wist weg te vluchten en verstopte zich bij Kees Perk in de nok van het dak. Gezeten op een hanenbalk bleef hij angstig wachten tot de kust veilig was. Nadat de messentrekkers weggetrokken waren riep de vrouw van Kees Perk hem naar beneden. De vrouw gaf hem brandewijn om zijn wonden te wassen. Thomas was licht gewond, maar voelde zich voldoende hersteld om met zijn kinderen naar de kermis te wandelen. De Huizers hadden zich inmiddels in twee groepen gesplitst, die elders in een huis gingen eten. Een van de Huizers werd weer naar de herberg gestuurd om twee flessen wijn te halen. Ter hoogte van de Kapel stuitte Delva op de wijnhaler.

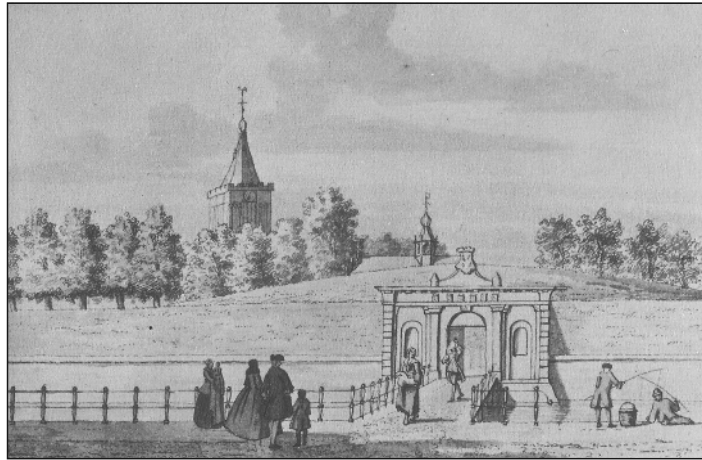
*De St. Vituskapel in oud Bussum in 1786.
Getekend door Hendrik Tavenier*

In de daarop volgende knokpartij wist de soldaat de Huizer eronder te krijgen. Echter op diens geschreeuw schoten zijn kameraden hem te hulp

en er volgde een nieuwe steekpartij waarbij het slachtoffer een steek in de borst opliep. Thomas sloeg op de vlucht en verstopte zich in de kelder van Hendrik de Kleermaker. Na een langdurig verblijf durfde hij zijn schuilplaats te verlaten en sloop hij naar Naarden. Aldaar werd hij om negen uur 's avonds onderzocht en verbonden door de stadschirurgijn Cornelis Brouwer. De chirurgijn bracht een rapport uit en vermeldde vier snijwonden. Een op het voorhoofd, een over de neus, een op de zij van de linkerborst en een aan een vinger.

Thomas Delva (ook wel Delvaart) was soldaat van de compagnie Invalides die te Naarden in garnizoen lag. De commandant van de vesting Naarden, Kolonel Cornelis van Gheel van Spanbroek, liet Thomas Delva arresteren en opsluiten bij de hoofdwacht. Daar werd hij verhoord en hoewel zijn lezing niet veel verschilde van de opgeroepen getuigen werd hij uit het leger ontslagen.

De aan de zuid-oostzijde van de stad Naarden gelegen Utrechtse Poort in 1745

De schout van Naarden, Cornelis Haack, liet een onderzoek instellen naar de toedracht. De herbergierster Marretje hield zich op de vlakte, ze was

waarschijnlijk doodsbang voor wraak van de Huizers. Enkele Bussumse getuigen: Tijmen Schalk, Corn. Jacob Ruyter, Claas Jan Majoor en Hendrik Vut, werden ook ondervraagd. De namen van de messentrekkers konden achterhalen, ze kwamen er met een geldstraf van af.[3] Dat laatste was een buitenkansje voor de schout, want die streek altijd een derde van de boetes op.

De zaak kreeg een langdurig vervolg, omdat de stadscommandant de schout het recht betwistte om vonnis te vellen in deze kwestie. Tot in de hoogste instanties werd deze zaak uitgevochten. [4]

Bronnen:

- [1] RAH Collectie Perk inv. nr. 1. Historische aantekeningen van Andries Schoenmaker.
- [2] Ferdinand Huyk. *Jacob van Lennep* (hoofdstuk 2).
- [3] OAN 3054 Criminele Rol Naarden 4 juni t/m 18 september 1770
- [4] J.V.M. Out. *Die van Lage Bussum* (hoofdstuk 10).

Voor afbeeldingen zie:

Herberg De Rozenboom in 1859 geschilderd door J.van Ravenswaay (blz.70)

J.V.M. Out. *Die van Lage Bussum*: Een gedrukte resolutie op 't vechten uit 8 december 1764 (blz.101).

J.Zwaan. *Een Kabinet van Gooi- en Eemland* :

- Een prent van de kapel, aan de achterkant gezien vanaf de hoek Kerkstraat/Nieuwstraat.(afbeelding 13)

- Tekening van de oude Utrechtse Poort uit de 18 eeuw (afbeelding 10)

Herhaalde oproep: Bussumse families

door Harry Klein

In tegenstelling tot het vermeldde in het septembernummer, zal de 'special' gewijd aan Bussumse families pas in december 2005 verschijnen. Dit onderwerp moet even wijken voor '60 jaar bevrijding' in april en 'de Zuiderkerk en de Ooster- en Westereng' in september.

Er zijn al twee reacties binnengekomen.

Graag roepen wij u op hieraan mee te werken door iets over uw familie te schrijven (geschiedenis, waar heeft uw familie gewoond en bestaat dat huis nog, beroep, leuke en minder leuke voorvallen, anekdotes, enzovoort). Het hoeft beslist geen genealogisch verhaal te zijn, de bedoeling is een leuke 'story' over uw familie.

U hebt alle tijd daarvoor en wel tot 1 september 2005. Een A4 is ruim voldoende (meer mag, maar hoeft niet).

Uw verhaal kunt u naar het redactieadres insturen per e-mail: ingegeer@xs4all.nl of op diskette of in getypte of geschreven vorm: Graaf Janlaan 33, 1412 GG Naarden. Hartelijk dank voor uw medewerking.

Ja, ik word lid van de Historische Kring Bussum.

De contributie betaal ik na ontvangst van uw acceptgiro.

Naam en voorletters :

Straat :

Postcode en plaats :

Telefoonnummer :

Deze bon in een gefrankeerde enveloppe opsturen naar:

Ledenadministratie Historische Kring Bussum
Huizerweg 54
1402 AD Bussum

Steun uw vereniging: maak iemand lid!